

POSTANOWIENIE

Dnia 7 stycznia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Szanciło

w sprawie z powództwa M. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 7 stycznia 2021 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powódki
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 10 września 2019 r., sygn. akt VI ACa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. odstępuje od obciążenia powódki kosztami postępowania kasacyjnego;**
- 3. przyznaje adw. M. D. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) wynagrodzenie w kwocie 7.500 zł (siedem tysięcy pięćset złotych), w tym należny podatek VAT, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powódki M. M. od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 10 września 2019 r. Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W judykaturze już wielokrotnie wypowiedziano się na temat charakteru skargi kasacyjnej (zob. postanowienie SN z dnia 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18). Wskazano m.in., że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej.

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony - co należy podkreślić - wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca oparła na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie objęte podstawami kasacyjnymi, doniosłe z punktu widzenia rozstrzygnięcia sprawy i nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może się przyczynić do rozwoju prawa. Powołanie się przez skarżącego na takie zagadnienie wymaga jego sformułowania oraz uzasadnienia występowania w sprawie (zob. postanowienia SN: z dnia 28 listopada 2003 r., II CK 324/03; z dnia 7 czerwca 2005 r., V CSK 3/05; z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07; z dnia 22 listopada 2007 r., I CSK 326/07; z dnia 26 września 2005 r., II PK 98/05; z dnia 10 maja 2019 r., I CSK 627/18; z dnia 15 grudnia 2020 r., II CSK 452/20).

Skarżąca wskazała, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne wymagające na odpowiedzi na pytanie: „czy w sprawie, w której strona powodowa, działająca bez profesjonalnego pełnomocnika, w której stan sprawy jest zawiły i wymaga powołania szeregu biegłych, należy w trybie art. 117 § 5 k.p.c. ustanowić dla takiej strony pełnomocnika z urzędu”.

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w związku z występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego wymaga przedstawienia problemu o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygniętego w dotychczasowym orzecznictwie i wymagającego pogłębionej wykładni (zob. postanowienie SN z dnia 2 października 2001 r., I PKN 129/01, OSNP 2003, nr 18, poz. 436). W postanowieniu z dnia 23 marca 2012 r. (II PK 284/11). Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zagadnieniem prawnym jest zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego względnie uregulowaniem prawnym, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie na zagadnienie prawne, uzasadniające wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej, powinno nastąpić przez jego sformułowanie jako problemu prawnego wymagającego rozstrzygnięcia, określenie przepisów prawa, w związku z którymi powstało, i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd

Najwyższy ma podstawę do rozważenia, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne”.

Przedstawiona przez skarżącą problematyka nie ma charakteru abstrakcyjnego zagadnienia prawnego i jest ściśle powiązana z okolicznościami rozpoznawanej sprawy. Zagadnienie podniesione przez skarżącą nie ma ww. cech i ma kształt pytania odniesionego wyłącznie do okoliczności sprawy. Uszło uwagi skarżącej, że zagadnienie prawne powinno odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, natomiast nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącą odpowiedzi odnośnie okoliczności konkretnej sprawy (zob. postanowienia SN: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11; z dnia 7 stycznia 2005 r., I CZ 183/04; z dnia 11 września 2014 r., V CSK 66/14; z dnia 31 stycznia 2020 r., I CSK 477/19).

W toku postępowania przed Sądem I instancji powódka nie występowała o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, uczyniła to dopiero w postępowaniu odwoławczym (k. 265). Zarządzeniem z dnia 1 sierpnia 2019 r. Sąd Apelacyjny w (...) przedstawił akta Sądowi Okręgowemu w W. w trybie art. 117 § 6 k.p.c., celem rozpoznania wniosku powódki o ustanowienie pełnomocnika z urzędu (k. 273). Postanowieniem z dnia 5 sierpnia 2019 r. Sąd Okręgowy w W. ustanowił powódce pełnomocnika z urzędu, którym została wyznaczona adw. M. D. (k. 277 i 282).

Odnosząc się do przedstawionego przez skarżącą - jej zdaniem - istotnego zagadnienia prawnego, dotyczącego sytuacji, jaka miała miejsce w niniejszej sprawie, czyli związanego - wedle skarżącej - z powinnością sądu ustanowienia pełnomocnika z urzędu w sytuacji, gdy nie występowała z takim wnioskiem przed Sądem I instancji, stwierdzić należy, że brak jest podstaw do przyjęcia, aby takie twierdzenie mogło stanowić nawet pozbawienie powódki możliwości obrony jej praw. Ma ono miejsce wówczas, gdy w następstwie naruszenia przez sąd przepisów postępowania strona, wbrew swojej woli, została faktycznie pozbawiona możliwości działania w postępowaniu lub jego istotnej części, jeżeli skutków tego uchybienia nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji. Strona

ma bowiem uprawnienie i możliwość podejmowania osobiście różnych działań w postępowaniu przed sądem zmierzających do ochrony własnych praw, niezależnie od tego, czy działa z pełnomocnikiem, czy samodzielnie. Wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu podlega zaś zawsze indywidualnej ocenie, a sąd uwzględnia go tylko wtedy, gdy udział pełnomocnika w sprawie uzna za potrzebny (art. 117 § 5 zd. 1 k.p.c.). Powódka podjęła zaś w postępowaniu przed Sądem I instancji odpowiednie czynności procesowe w celu obrony swoich praw, skutecznie wytaczając powództwo i zgłaszając twierdzenia na jego poparcie, a także skutecznie wnosząc środek zaskarżenia (apelację - k. 140). To, że roszczenie wywiedzione z określonych przez powódkę twierdzeń o faktach nie mogło zostać uwzględnione z uwagi na brak ku temu podstawy materialnoprawnej, nie oznacza, że doszło do pozbawienia powódki prawa do obrony, czy naruszenia przepisów postępowania, mających wpływ na jego wynik.

Tak więc przedstawiona w skardze problematyka nie stanowi istotnego zagadnienia prawnego, zaś twierdzenia skarżącej nie są wystarczające do wykazania, że w sprawie doszło do wątpliwości, które mogłyby wyczerpywać przesłankę określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Trzeba podkreślić, że nie ma ustawowego obowiązku ustanowienia osobie fizycznej pełnomocnika z urzędu, każdorazowo podlega to ocenie sądu rozpoznającego sprawę.

W ocenie skarżącej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona z uwagi na naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 378 § 1 w zw. z art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., polegające na nierozpoznaniu przez Sąd II instancji w sposób należyty zarzutów zawartych w apelacji.

Oczywista zasadność skargi kasacyjnej, o której mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., zachodzi tylko wtedy, gdy dla przeciętnego prawnika z samej treści skargi - bez pogłębionej analizy i jurydycznych dociekań - w sposób jednoznaczny wynika, że wskazane w niej podstawy zasługują na uwzględnienie. Skarżąca, powołując się na przesłankę przewidzianą we wskazanym przepisie, powinna wykazać oczywistą zasadność skargi kasacyjnej przejawiającą się kwalifikowanym charakterem naruszenia przepisów prawa (zob. postanowienie SN z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49). Nie może powtarzać uzasadnienia

podstaw kasacyjnych; powinna wykazać, że zasadność skargi kasacyjnej jest oczywista, a więc dostrzegalna *prima vista* oraz, że każdy prawnik bez przeprowadzania wnikliwej analizy powinien dojść do wniosku, iż zaskarżone orzeczenie jest jaskrawo nieprawidłowe. Skarżąca nie sprostала powyższym wymogom.

Sąd II instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiązą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Według uchwały 7 sędziów SN z dnia 23 marca 1999 r. (III CZP 59/98, OSN 1999, nr 7-8, poz. 124) sąd II instancji może zmienić ustalenia faktyczne stanowiące podstawę wydania wyroku przez sąd I instancji bez przeprowadzenia postępowania dowodowego uzasadniającego odmienne ustalenia, chyba że szczególne okoliczności wymagają ponowienia lub uzupełnienia tego postępowania. Także z późniejszego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że w razie zgłoszenia stosownych zarzutów obowiązkiem sądu II instancji jest przeanalizowanie materiału dowodowego zebranego w sprawie, dokonanie jego ponownej oceny i ustalenie stanu faktycznego, a ewentualnie także uzupełnienie tego materiału dowodowego. Nie oznacza to jednak, że sąd II instancji w uzasadnieniu wyroku miałby raz jeszcze powtarzać argumentację sądu I instancji użytą w związku z oceną dowodów i czynieniem ustaleń, jeżeli w całości tę argumentację akceptuje. W takim przypadku wystarczy, że da temu wyraz przez wskazanie, że ustalenia sądu I instancji i ocenę dowodów uznaje za własną. Nie ma przeszkód ku temu, aby sąd II instancji zaakceptował niektóre ustalenia faktyczne sądu I instancji, a inne zmienił, ujawniając zakres zmian i przesłanki, które do tego doprowadziły.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że nie jest bezwzględnym warunkiem prawidłowego rozpoznania sprawy przez sąd II instancji odniesienie się do każdego z zarzutów podniesionych w apelacji. Z ustanowionego w art. 378 § 1 k.p.c. obowiązku rozpoznania sprawy w granicach apelacji nie wynika bowiem konieczność osobnego omówienia przez sąd w uzasadnieniu wyroku każdego argumentu apelacji. Za wystraczające należy uznać odniesienie

się do sformułowanych w apelacji zarzutów i wniosków w sposób wskazujący na to, że zostały one przez sąd II instancji w całości rozważone przed wydaniem orzeczenia (zob. np. wyroki SN: z dnia 30 września 2016 r., I CSK 623/15; z dnia 6 października 2016 r., III UK 270/15; z dnia 20 lutego 2018 r., V CSK 352/17; z dnia 14 marca 2018 r., II PK 120/17; z dnia 22 sierpnia 2018 r., III UK 119/17).

Uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia nie potwierdza tezy, że Sąd II instancji nie zrealizował funkcji rozpoznawczej i kontrolnej. Wskazano w nim przyczyny, dla których uznano zarzuty apelacyjne za niezasadne, a okoliczność, że skarżąca się z tym nie zgadza, nie stanowi o zasadności skargi kasacyjnej.

Konkludując, skonfrontowanie zaskarżonego orzeczenia z uzasadnieniem wniosku została o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie pozwala na stwierdzenie, aby spełniona przesłanka oczywistej zasadności skargi, o której mowa wyżej.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

Ze względu na osobistą, zdrowotną i majątkową sytuację skarżącą odstąpiono od obciążania powódki kosztami postępowania kasacyjnego na rzecz strony pozwanej (art. 102 k.p.c.).

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym orzeczono na podstawie § 8 pkt 8 w zw. z § 16 ust. 4 pkt 2 i § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2019 r., poz. 18), z uwzględnieniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2020 r. (SK 66/19, Dz.U. z 2020 r., poz. 769), a więc przy uwzględnieniu § 2 pkt 8 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.). Analiza statusu adwokatów i radców prawnych oraz ich roli w postępowaniu, w którym występują jako podmioty powołane i zobowiązane do zastępstwa prawnego, prowadzi do uznania, że różnicowanie ich wynagrodzenia, tj.

obniżenie pełnomocnikom z urzędu wynagrodzenia, które otrzymaliby, gdyby występowali w sprawie jako pełnomocnicy z wyboru, nie ma konstytucyjnego uzasadnienia.

jw